

ŠTEFAN KOŠLAB

RING SMRTI

PostScriptum

ŠTEFAN KOŠLAB

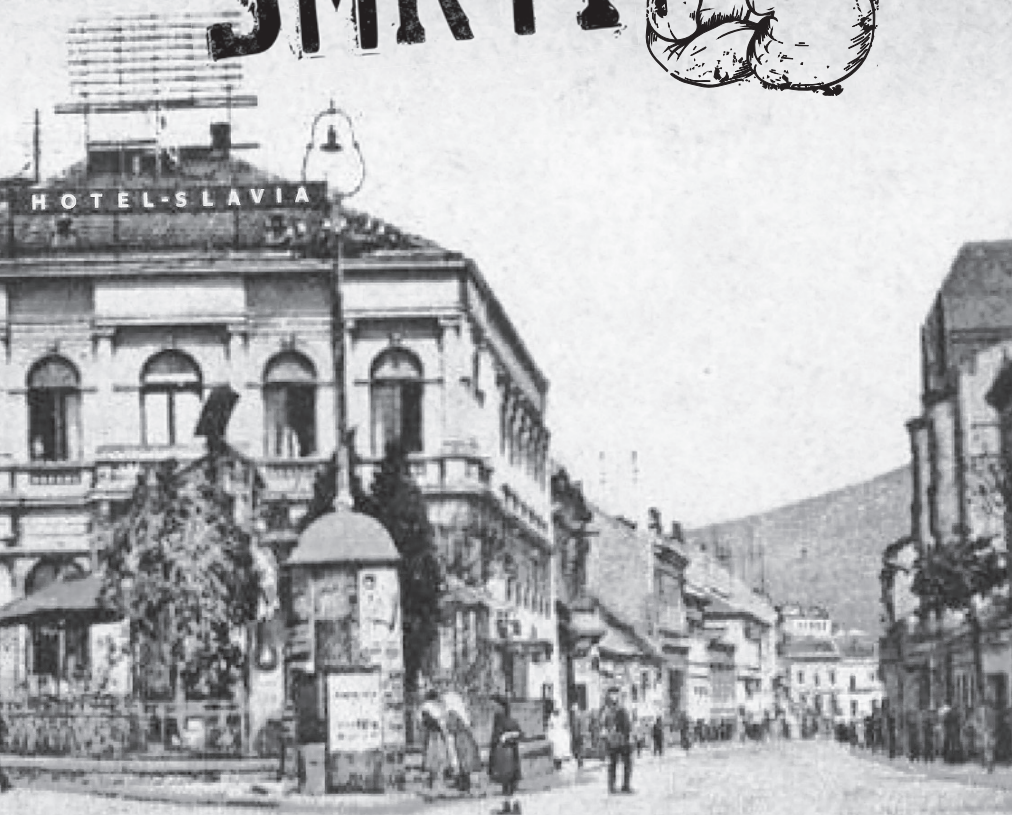
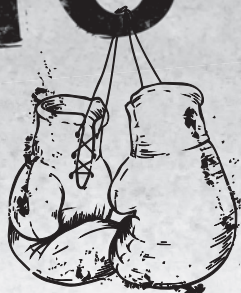
RING SMRTI

ŠTEFAN KOŠLAB

RING SMRTI

PostScriptum

Vydanie knihy podporili:

ELLIO REAL s. r. o.

LAGER SK s. r. o.

ŠPORT NITRA s. r. o.

Ivan Molčan

MUDr. Peter Uharček

Izomal Nitra s. r. o.

NRSYS s. r. o.

Juraj Rolfes

A.C.T. NITRA s. r. o.

REVIS-SERVIS s. r. o.

Ing. Marek Hegeduš

Viliam Valo

Ing. Juraj Černička

Ing. Valer Chrenko

Jozef Kuchár

© Štefan Košlab, 2019

Vydalo vydavateľstvo Post Scriptum, Bratislava, v roku 2019

ISBN 978-80-89567-98-0

PROLÓG

OTVORILA OČI A ŤAŽKO PREHLTLA. V ústach mala sucho a cítila odpornú kyslastú chuť. Skúsila pohnúť pravou rukou, no na zápästí ju niečo držalo, zdvihla hlavu, aby sa presvedčila, čo to je. Nechápavo pozerala na svoje ruky a nohy; všetky končatiny mala priviazané silným lanom. Pocítila slabosť a hlava jej klesla na pôvodné miesto. Uvedomila si, že leží na niečom tvrdom, čo jej pripomínalo veľký stôl. Ticho zastonala. Rozhliadla sa okolo seba a uvidela špinavé steny, na ktorých jej chýbala jedna vec – okno. Zo stropu visel čierny kábel a na jeho konci bola žiarovka, ktorá osvetľovala celú miestnosť prudkým žltým svetlom. Zle sa jej dýchalo a chvíľu jej trvalo, než si uvedomila príčinu; bol tam smrad, odporný, neskutočný a nekonečný smrad. Prudko sa otočila a pozrela na podlahu. Kedysi biela dlažba bola neuveriteľne špinavá a zdalo sa jej, že na stenách sú obkladačky do asi metrovej výšky, no boli také špinavé, že takmer splývali so sivo-čiernymi stenami. Vytočila sa čo najviac, aby videla, na čom vlastne leží. Zo špinavej dlažby sa týčili hrubé drevené nohy s čiernymi flakmi, na vrchu boli silné, hrubé fošne a na nich ležala. Pripomínalo jej to stôl; mäsiarsky stôl. Zvrtla sa doľava a zmeravela. Na dlažbe vedľa stola ležal nejaký chlap v peknom obleku. Ruky mal vedľa tela a jeho dobitá hlava ležala v malej kaluži krvi. Zdalo sa jej, že nedýcha. Vedela, že toho chlapa pozná, no nemohla si spomenúť odkiaľ, no aj tak mu chcela pomôcť. Začala mykať rukami aj nohami a vykrikovať: „Pomóc, pomóc.“ Laná však nepovolili ani o kúšтик, preto začala kričať na ležiaceho chlapíka: „Hej, žiješ? Preber sa, no tak, aspoň sa pohni!“

Periférne zazrela nejaký pohyb. Sledovala, ako sa otvárajú malé dvere, ktoré si dovtedy vôbec nevšimla. Veľký chlap sa poriadne sklonil, aby cez ne prešiel a pozrel na ňu s úsmevom.

„Pomôc...“ prosba jej zamrela na perách. Pred ňou stál vysoký chlapisko v mäsiarskej zástere, v pravej ruke držal dlhý nôž a v ľavej brúsny kameň. Pomaly brúsil nôž a z nevľúdnej tváre mu mizol úsmev.

„Tak už si sa prebrala,“ povedal a zdvihol ruku s nožom. „Na túto chvíľu čakám už niekoľko rokov a teraz si ju vychutnám.“

Hlava jej klesla dozadu a pred očami sa zatmelo. Spomenula si. Všetko sa jej vybavilo. Telo sa jej začalo triasť a ušné bubienky jej trhal neľudský rev. Snažila sa nič nepočuť, no ako keby sa krik stále stupňoval. Ticho, ticho, ticho, opakovala si v duchu a zdvihla hlavu, aby zistila, odkiaľ rev ide. Vtedy si prekvapene uvedomila, že to kričí ona...

I.

marec 1942 – september 1944

„VEĎ SA TROŠKU POHNITE. Strojíte sa ako na svadbu! Mestské filmy sa toľko neobzerajú v zrkadlách ako vy! A že chlapi!“

„Apko, nechajte ich, dnes je ich veľký deň. Ak skúšky spravia, už nebudú obyčajní robotníci, budú jazdiť na autách, na veľkých autách, aj ruky budú mať čisté a nie čierne od železa a oleja. A ten plat!“

„Ej, Mariša, lakomá si jak tvoja mater. Len peniaze, len peniaze. Ja som nikdy veľa nezarábal a čo nám chýba?“

„Peniaze, Jano, peniaze!“ ozval sa slabý hlas za ním.

Starší chlap sa otočil a pozrel na svoju ženu. Ležala na úzkej posteli v kúte izby pod ťažkou perinou, spod ktorej jej vytrčali len tenké ruky a takmer biela tvár. V jednej ruke zvierala kus zakrvavenej handry, ktorou si občas utrela ústa. Znovu zakašľala a utrela sa.

„Máme čo jesť, aj kde bývať,“ pokúsil sa o obranu, no vedel, že žena má pravdu.

„Ale keby chlapi nerobili v Coburgu, už by som bola pod zemou.“

Ťažko preglgol.

„Nemôžem za to, že je vojna.“

Pomaly si sadol a smutne zvesil hlavu. Odmalička vyrastal na majeroch. Jeho otec robil správcu majerov pri Štúrove, kde prežil celé detstvo. Keď dospel a oženil sa, aj on chodil po majeroch ako správca. Najskôr na juhu Slovenska, no keďže sa hlásil za Slováka, po viedenskej arbitráži sa musel aj s rodinou odsťahovať k švagrovi do Pacolaja pri Topoľčanoch. Tu žili necelý rok, keď sa na nich usmialo šťastie. Slovenská poisťovňa postavila celkom nový majer pri Kaplnej, malej dedinke medzi Bratislavou a Trnavou. Správna rada si vyberala

zamestnancov a on mal šťastie, že za správcu si vybrali práve jeho. No, šťastie. Skôr dobrú protekciu! Pacolaj totiž patrila barónovi Cognissovi, ktorý mal právnickú kanceláriu vo Viedni a poisťovni robil poradcu pri jednom veľkom súdnom konaní. Poisťovňa súd vyhrala a odvtedy bol barón v Bratislave pečený-varený. Keďže barónovi sa staral o majetok na Pacolaji Janov švager Mišo Bojan, barón správnej rade odporučil za správcu jeho, Jana Poláka. Rada neváhala a podpísala s ním šesťročnú zmluvu. To bolo radosti! No najväčší šok zažil po príchode do Kaplnej. Pochodil už veľa majerov, čo však uvidel tu, mu vyrazilo dych. Nad hlavnou bránou bol veľký nápis: Nový majer Kaplná a pod ním menším písmom Slovenská poisťovňa Bratislava. Za bránou stála novučíčká jednoposchodová budova, na hornom poschodí bol ich byt, na prízemí veľká kuchyňa, komora a správova kancelária s telefónom. Široké schody viedli do pivnice, ktorá bola zariadená tak, aby sa v nej mohli robiť zabíjačky. Dokonca v nej bola obrovská betónová vaňa na obáranie prasiatka. Za touto hlavnou budovou bola desaťarová záhrada pre potreby správcu a jeho rodiny. O kúsok ďalej bolo osem dvojdomkov. Žiadna bielešňa, novučíčké domy pre zamestnancov! A za každým domom záhrada, pred domom malá predzáhradka a v nej vysadené ruže. Nikto, ani on, ani noví zamestnanci, si nesmel do nového domova nič priniesť. Nábytok, periny, hrnce, všetko, ale naozaj všetko muselo byť nové. Poisťovňa im poskytla pôžičku, preto bolo v každom dome nové zariadenie a výbava. Jano mal slušný plat, ktorý mal každým rokom stúpať. Plný nádejí sa rozhodol, že si splní svoje tajné sny.

Mal tri deti; dvojčičky Martina a Ondreja a dcéru Marišku. Chlapci si boli na nerozoznanie podobní, ale len navonok. Povahovo boli úplne rozdielni. Zatiaľ čo Ondrej bol vážny, pokojný a málovravný, Martin bol večne usmiaty, neustále mlel a vymýšľal hlúposti. Ondrej sa ťažšie učil, no zase bol zodpovednejší a cieľavedomejší. Martin bral život na ľahkú váhu, fyzickej práci sa snažil vyhnúť a vždy hľadal niekoho, kto by ju spravil zaňho. Väčšinou to bol Ondrej, ktorý pokojne znášal bratove výmysly. Mariška bola od chlapcov o dva roky mladšia a zatiaľ s ňou neboli žiadne problémy. Otec sa rozhodol, že Ondro

sa vyučí za kováča a Maťo pôjde do škôl. Ondro putoval do Merašíc k strýcovi Paľovi, vychýrenému kováčovi a Maťo do Nitry na Strednú poľnohospodársku školu. Všetko sa zdalo byť v najlepšom poriadku a Jano pyšne chodil po majeri. Ale zrazu sa všetko nejako poondialo! Anka, Janova žena, dostala zápal pľúc a vypukla vojna. Plat, ktorý sa mu mal každoročne zvyšovať, bol už tri roky rovnaký a takmer celý išiel na Ankinu liečbu. Zo zápalu pľúc sa vyvinulo niečo horšie a Anka už dva roky ležala. A náklady na liečbu sa stále zvyšovali. Ani Maťova škola nebola zadarmo, preto sa po dva a pol roku nádejný študent vrátil domov. Neboli peniaze. Ešte o tri mesiace skôr ako Martin prišiel domov aj Ondro, no on mal aspoň výučný list a hneď sa zamestnal v trnavskom Coburgu. Nezarábal síce nič extra, no mal stály príjem a okrem toho tu bola ešte jedna dôležitá vec; v Coburgu sa vyrábalo pre nemeckú armádu a chlapi zamestnaní v tejto firme nemuseli narukovať. Preto Maťo neváhal a zamestnal sa vo fabrike aj on. Dva platy bolo v dome cítiť, navyše, teraz sa chlapcom núkala možnosť finančne si prílepiť. V závode potrebovali šoférov na nákladné autá a Ondro s Maťom sa prihlásili do kurzu. Práve dnes robia skúšky.

„Sme úplne rovnakí?“ spýtal sa Maťo.

Mariška si ich s úsmevom premerala. Takmer meter deväťdesiat vysokí blondiaci s modrými očami sa pred ňou zvrátili a predvádzali jej rôzne úklony.

„Pýtaš sa už aspoň piatykrát. Ste a už konečne padajte, lebo budete meškať.“

Rozlúčili sa s rodičmi aj sestrou a vybehli von. Maťo dobehol k bicyklu ako prvý a skríkol: „Prvý ťahám ja!“

Sadol na bicykel, nohavicu na pravej nohe si nad topánkou stiahol čiernou sponkou a ukázal na rúru pred sebou.

„Ráčia si sadnúť, ich výsosť.“

Ondro nasadol a Maťo urobil koliesko pred domom.

„Karuj,“ povedal Ondrovi, zdvihol ruky nad hlavu a mávajúc nimi zakričal: „Čau, amore mióóó!“

Mariška sa smiala a zakývala im.

„A po skúškach rovno domov, nie že pôjdete k Borelovi!“

Z Kaplnej do Cífera viedla krásna orechová alej. Maťo s Ondrom ňou chodili do roboty každý deň a poznali na nej každý kamienok. Keďže doma bol len jeden bicykel, vozievali sa na ňom obaja; jeden ťahal a druhý sedel na rúre. Mali presne určené, kde sa vymenia, tri kilometre za Cíferom, pri agátovej medzi, no Maťo občas zahral boľesti v ruke, nohe, alebo krížoch, a Ondro musel točiť aj zaňho.

„Je ti to jasné?“ spýtal sa Maťo.

„Ale áno, nie som debil.“

„Debil síce nie si, no mávaš všelijaké tie morálne zábrany. Dnes to ber ako žart, nejdeme spáchať žiadny trestný čin. Len si skúšky trochu uľahčíme. A Mariške ani slovo.“

„Keď o tom Mariška nesmie vedieť, tak to asi nebude celkom s kostolným poriadkom.“

„Ty chruňo, chceš urobiť vodičák? Jazdiš síce výborne, no teóriu vieš na prd. Keď nenapíšeš test, do auta ťa ani nevpustia! Ja viem zase teóriu, no jazda mi moc nejde. Takže, ja pôjdem písať testy a ty budeš jazdiť! Čo myslíš, prečo som chcel, aby sme boli celkom rovnakí? Veď to je ľahké, nik nás nerozozná! Len si musíš dávať pozor, kedy si Ondro a kedy Maťo. Uvedom si,“ Maťo zastavil bicykel, „keď dostaneme vodičáky, zarobíme skoro raz toľko! Budeme si môcť kúpiť, čo budeme chcieť, no hlavne budeme mať na lieky pre mamu! Chceš, aby sa uzdravila, či nie?“

„Veď ja sa s tebou nehádam. No chcem, aby si vedel, že všetko robím len kvôli mame. Ja nepotrebujem nové obleky, krásne auto a plný pudlár, ja som spokojný, keď sa môžem bez hanby kuknúť do zrkadla. A teraz krúť!“

Maťo pokrútil hlavou. „Takto dlho si naposledy hovoril, keď si mal tie vysoké horúčky a blúznil si. Cítiš sa dobre?“

U Borela bolo plno ako vždy. Chlapi z fabriky sa v krčme stretávali po šichta a svedomite míňali ťažko zarobené peniaze. Niektorí po pár pivách odišli domov, iní tam trávili celé odpoľudnia a domov chodili len spať. Maťo s Ondrom prišli až tesne pred zotmením.

„No konečne, naši páni šoféri sa ráčili ukázať. Mysleli ste si, že tu už nebudeme?“ Chudý chlap s hustou hrivou ryšavých vlasov stál pri pulte a škeril sa od ucha k uchu. Otočil sa k šenkárovi. „Tibi, nalej nám kolo. Tuto jednovaječní to zatiahnu. Dnes sa z nich stali šoféri, zajtra dostanú papiere a od pozajtra nás už nebudú poznať. Toto je posledná šanca niečo z nich vyžmýkať.“ Sedem chlapov, sediacich pri dlhom stole, sa začalo smiať.

„Ja ľutujem už dnes, že ťa poznám.“ Maťo si prisadol k chlapom a tváril sa nešťastne. „A taký krásny večer to mohol byť. Od rána sa nám darí, skúšky sme porobili, Mariška navarila perfektný obed, oparasila sa nám práška a keď si konečne chceme dať jedno zaslúžené pivo, otvorím na krčme dvere a samé prvé zbadám tohto ryšavého netvora. Zase sa budem zo sna stíhať a vykrikovať nejaké nezmysly. Veď odkedy som ťa prvýkrát zbadal, odvtedy som dobre nespál. Ďulko, prečo nechodíš von len potme?“

„Keby sa o mne radšej snívalo tvojej sestre! Mne sa o nej sníva, minimálne raz za týždeň. Preto chodím každú sobotu na spoveď.“

„Ďulo, si nechutný!“ zavrtil hlavou Ondro.

„Veď len žartujeme,“ smial sa Maťo a ukázal na brata. „Chlapci, mám s ním len problémy. Po skúškach som povedal, že ideme na jedno sem, k Borelovi. No tuto pán Zodpovedný sa zaťal, že sme Mariške sľúbili, že pôjdeme rovno domov a žiadne pivo nebude. Musel som na tom poondiatom bicykli ťahať domov a podarilo sa nám ubziknúť až teraz. A to mladý pán ani nechceli ísť! Mariška mu však povedala, že ja zase narobím nejaké hlúposti, nech len radšej so mnou ide a merkuje ma. Až potom sa mu uráčiło. No povedzte, spravil som ja niekedy niečo zlé?“

Chlapi sa začali rehoť. „Ty? Bože uchovaj, veď ty si stelesnená nevinnosť!“

Bola už hlboká noc, keď sa vliekli domov. Maťo tlačil bicykel a Ondro krivkajúc a stenajúc išiel vedľa neho.

„To si nemôžeš ani sadnúť na rúru? Takto pôjdeme celú noc.“

„Celú nohu mám strpnutú. Nemohol si mi pomôcť?“

Maťo sa zaškeril a siahol do vrečka.

„Aha, tisíc dvesto korún. Pravých, slovenských.“

„A tie máš odkiaľ?“ čudoval sa Ondro.

„Ty somár, čo myslíš, prečo som ti nepomohol? Stavil som sa, že tých štyroch zvládneš sám. He, he, he, ty si istota. Ale si ich doriadil! Mali by sme to robiť častejšie.“

„Mňa z teba natiadne!“

Takto to bolo od malička. Maťo niečo vyprovokoval a on sa zaňho musel biť. Ešte keď žili pri Štúrove, všetky deti sa ich báli. No, ich... Hlavne Ondra, lenže málokto ich rozoznal, a tak im radšej išli z cesty. Po príchode do Kaplnej sa situácia zlepšila, najmä keď Maťo odišiel do školy. Teraz sa však vrátil a všetko je opäť v starých koľajach. V Trnave sa už o nich hovorí a Ondro má povest' tvrdého bitkára, ktorého ešte nik neporazil. Dostal už aj prezývku – Maxo. Maťo mu vysvetlil, že Max Schmeling bol majster sveta v boxe a vraj má byť pyšný, že ho s ním porovnávajú. Pyšný síce nebol, no nevadilo mu to.

„Počúvaj, mláďačka,“ prerušil jeho myšlienky Maťo, „ty si vyzeral, že moju pomoc ani nechceš, vyzeral si, ako keby si sa zabával. Čo ty na to?“

Ondro niečo zamrmlal. Vedel, že brat má pravdu. Čoraz jasnejšie si uvedomoval, že súboj chlapa proti chlapovi sa preňho stáva doslova drogou. Doma sa vždy zaprisahával, že sa biť už nebude. Lenže keď to prišlo, stával sa z neho iný človek. Zabudol na všetky predsavzatia, videl len svoju korisť a celá jeho myseľ sa sústredila na súpera. Čím viac bitiek absolvoval, tým lepšie čítal protivníka. Podľa jeho pohybov, rozšírených zreničiek či mimiky, dokázal predvídať jeho ťahy. Navyše sa naučil, kam presne má udierať, aby mu spôsobil čo najväčšiu bolesť. Bol síce vysoký a mal obrovskú silu, no už natrafil aj na vyšších a silnejších. Ale nedal im šancu. Maťo mu hovoril, že má inštinkty dravca, no nebolo to len v tom. Normálny človek pri veľkej bolesti pocíti strach a zneistenie. On naopak. Čím viac rán utŕžil a čím bolo nebezpečenstvo väčšie, tým bol pokojnejší. Občas cítil, že riziko a bolesť mu spôsobujú radosť. Kedysi dávno mu doktor v Štúrove povedal, že má znížený prah bolesti. Asi mal pravdu. Vedel, že toto všetko nie je celkom normálne a chcel s tým niečo spraviť. No zatiaľ nevedel čo.

Po špičkách prešla k dverám a priložila k nim ucho. Celá napätá sa snažila zachytiť niečo z rozhovoru, no veľa nerozumela.

„Načúvať cudzie rozhovory sa nepatrí, Sára,“ ozval sa za ňou hlas. Prudko sa zvrtila a uvidela mladú ženu v zdravotníckej uniforme.

„Ale Magda, vieš, že sa deje niečo dôležité, inak by neposlali aj teba preč. Keď sa otecko s rabínom zavrú sami v ordinácii, tak sa nejedná o maličkosť. Ver mi! Ide o niečo veľké.“

Dvere za ňou sa otvorili. Stál tam jej otec, bol bledý a ruky sa mu triasli.

„Ocko!“ zhĺkla Sára.

Pozerajúc do zeme duto povedal: „Poďte dnu. Obe.“

V ordinácii sedel chlap, ktorý držal v ruke čierny klobúk. Prešedivené vlasy mu padali takmer na plecia a tvár mu zakrývala hustá brada.

„Toto je moja dcéra a tu moja sestra Magdaléna Pánková. Teda zdravotná sestra, prepáčte, som z toho celý zmätený. Rabína Ungara vám asi predstavovať nemusím.“

Obe pozerali na rabína. Sára ho poznala odmala, no pre Magdu to bola nezvyčajná situácia. Videla ho síce niekoľkokrát v meste, no nikdy nemala možnosť stretnúť sa s ním osobne. Rabín Samuel David Ungar bol uznávaný nielen v židovskej obci, ale úctu mu preukazovala takmer celá Nitra. A to aj za Slovenského štátu. Nebol len hlavným nitrianskym rabínom, on bol hlavný rabín Slovenska.

„Sáru poznám, no túto mladú slečnu som ešte nemal časť stretnúť.“ Chvíľu si Magdu premeriaval. „Dúfam, že sa vo vás nesklamem.“

Sára nechápavo pozrela na otca. Biely lekársky plášť si nervózne uhládzal pravou rukou a ľavou sa pohrával s fonendoskopom, visiacom na jeho krku.

„O čo vlastne ide?“

Chlapi sa chvíľu na seba pozerali, potom rabín mierne kývol hlavou a povedal: „Dobre, tak rozprávať budem ja. Viete, čo sa deje vo svete a u nás, čo všetko sa zmenilo po prijatí Židovského kódexu.

Okrem týchto hviezd na šatách,“ dotkol sa rukou šesťcipej hviezdy na svojom kaftane, „ktoré musí nosiť každý Žid, sme stratili aj všetky ostatné práva.“ Rozprával o situácii na Slovensku a ony ho napäto počúvali. „Majú nás deportovať do vytvorených pracovných táborov, kde máme pracovať pre blaho ríše. Toto všetko predniesol minulý týždeň, v utorok 3. marca, Tuka vo vláde. Deportácie sa majú začať koncom tohto mesiaca.“

Sára s Magdou pozerali s otvorenými ústami na rabína. Sára dostala strach, že bude musieť opustiť všetko, čo pozná, a odísť niekam do Poľska. Magde sa všetko zdalo neskutočné a nechápala, prečo o tom hovoria i jej.

„Podľa Židovského kódexu,“ pokračoval rabín, „môže prezident republiky udeliť výnimky. Našťastie, máme ešte aké-také známosti a vplyv, preto verím, že výnimiek bude čo najviac. Dnes ráno sme mali zasadnutie vedenia židovskej obce v Nitre a rozhodli sme sa zriadiť tajnú organizáciu s názvom Pracovná skupina. Jej vodcom je môj zať Michael Weissmandl. Úlohou tejto skupiny je zohnať čo najviac finančných prostriedkov, ktoré chceme použiť, slušne povedané, na zlepšenie vzťahov s výkonnou mocou. Neslušne povedané, budeme ich podplácať. Ďalším krokom bude snaha o uznanie našej Ješivy a ostatného komplexu budov za nedotknuteľné. Chceme vytvoriť akési azylové centrum, z ktorého tu žijúci Židia nesmú byť deportovaní. A to všetko bude stáť nemalé prostriedky.“

Rabín sa postavil a pristúpil k dievčatám.

„Určite rozmýšľate, prečo vám to všetko hovorím. História židovstva je popretkávaná množstvom pogromov. Vždy nejakému panovníkovi chýbali peniaze, a tak okradol Židov. Mnohí z tých panovníkov si mysleli, že nám už nezostalo vôbec nič, že nás vycicali zo všetkej krvi. No my sme vedeli vždy prežiť a nejakú tú korunku pred zlodejmi ukryť. Aj teraz nás olúpili o náš majetok, ale stále ešte niečo máme. Na zasadnutí sme sa dohodli, že vyzveme všetkých našich veriacich, aby prispeli na splnenie našich cieľov. Problémom však je, kam majú nosiť svoje dary. Padli rôzne návrhy, no nakoniec sa nám zdalo najlepším riešením spojiť odovzdanie cenností s návštevou

lekára. Máme síce našu židovskú nemocnicu, no v tej prebiehajú razie takmer nepretržite a aj jej riaditeľa Júliusa Schlesingera gardisti vo dne v noci sledujú. Okrem nemocnice ordinujú v Nitre ešte traja naši lekári a my sme sa,“ pozrel Sára do očí, „rozhodli pre tvojho otca. S doktorom Böhmom sa poznám od svojho príchodu do Nitry pred jedenástimi rokmi a má moju plnú dôveru. Takže, Sára, čo od teba chceme? Pred chvíľou som sa rozprával s tvojím otcom a on sa za teba zaručil. Ak on dôveruje tebe, ja nemám dôvod jeho názor spochybňovať. Chceme, aby ordinácia fungovala rovnako, ako doteraz. Stále sem budú chodiť naši pacienti, ale musia pokračovať aj návštevy robotníkov spod Kalvárie. Momentálne žije v Nitre vyše 5200 našich veriacich, nemôžu sem prísť všetci behom týždňa. My sa ich budeme snažiť trošku zorganizovať, no je možné, že tu bude viac ľudí ako zvyčajne. Tvoj otec pripraví úkryt, kde budú uschované všetky cennosti, až pokiaľ si ich neprevezmeme. O úkryte budú vedieť iba dvaja ľudia – tvoj otec a ty. Nemôže to byť len on sám, pretože ľudský život je veľmi krehký a nevieme dňa ani hodiny. Navyše v tejto dobe. Tvoj otec súhlasil a ak prikývneš i ty, môžem vám sľúbiť, že budete medzi prvými, pre ktorých budeme žiadať prezidentské výnimky.“

Sára, takmer nedýchajúc, slabo kývla hlavou.

„Dobre,“ pokračoval rabín. „A teraz vy, slečna Pánková. Jedným z dôvodov, prečo sme sa rozhodli pre ordináciu doktora Böhma, je, že jeho vilka ešte nebola arizovaná. Doktorovi už síce nepatrí, no arizácia ešte neprebehla. Chceme využiť všetok náš vplyv a dosiahnuť, aby ste sa arizátorkou stali vy. Máte ideálny pôvod – vaši starí rodičia z matkinej strany boli Karpatskí Nemci.“

Magde vyleteli oči.

„A teraz žartujete!“ rozpačito sa usmiala.

„Ja už nežartujem,“ smutne povedal šedivý chlap. „Nemôžeme si dovoliť, aby sem prišiel niekto nepreverený. Niekto, kto bude slediť, špehovať a prehrabávať sa doktorovi v ordinácii. Doktor vám verí, má vás rád ako vlastnú dcéru a so Sárrou ste vraj ako sestry. Určite ste najvhodnejší typ.“

„A čo ak budú odo mňa chcieť, aby som donášala na pána doktora?“ bránila sa zúfalá dievčina.

„To budú chcieť stopercentne.“ Chytil ju za ruku. „Donášať budete, čo vám poradíme my, alebo sám doktor. Ak ho máte aspoň trošku rada a chcete mu pomôcť, tak arizátorkou budete.“

„Ale prečo ste mi povedali aj o zlate a úkryte?“

„Milá dcérka, ste s ním v ordinácii takmer celý deň, nie je možné, aby ste si niečo nevšimli. Navyše som stavil na vaše svedomie. Tu ide o osudy stoviek, možno tisícok ľudských bytostí, o ich ďalšiu budúcnosť, dokonca možno aj o ich životy. Som presvedčený, že slušný človek s troškou svedomia nevymení iného človeka za niekoľko lesklých kamienkov. Myslíte, že ste slušný človek s troškou svedomia?“

Sárina izba žiarila čistotou. Na stole bol vyšívaný obrus a v strede malá vázička so snežienkami. Sára s Magdou sedeli pri stole oproti sebe so zvesenými hlavami, len občas sa ozval krátky vzdych. Myšlienky im vírili mladými hlavami a ony sa ich snažili usporiadať. Sára prežila šťastné detstvo, ako jediné dieťa známeho lekára nemala o nič núdzu a snívala o šťastnej budúcnosti. No pred štyrmi rokmi sa všetko zvrátilo. Mamička jej ochorela a po pár týždňoch zomrela. Rakovina. Keď šok a najväčšia bolesť ako-tak ustúpili, prišiel ďalší tvrdý úder. Židia sa stali menejcennými. Chcela študovať jazyky, no namiesto toho sa s oteckom rozhodovali, či nemajú emigrovať. Rozhodli sa zostať. Dúfala, že aspoň zmaturuje, no minulý rok v septembri ju z gymnázia vylúčili a jej nezostalo nič iné, iba začať učiť na židovskej škole na Párovciach. Nie že by ju škola nebavila, no nikdy to nebol jej sen. Teraz nevedela, ako má túto novú situáciu brať. Má sa tešiť, že neodíde z Nitry, alebo sa báť prezradenia a následkov? Smutne vzdychla.

„Povedz niečo,“ pozrela na Magdu.

Magda pomaly zdvihla hlavu. Bola síce o dva roky staršia, no Sáru vždy brala ako rozumnejšiu. Čakala radu od nej, no keď uvidela jej pohľad, pochopila, že Sára je bezradná. Tento pohľad u nej videla po matkinej smrti. Vtedy sa z nich stali priateľky.

„Slušný človek s troškou svedomia.“

„Čo?“ nechápala Sára.

„Vieš, prečo mi to rabín povedal? Chcel mi pripomenúť, čo všetko som tvojmu otcovi dlžná. Ako keby som to nevedela aj sama.“

Magda sa s Böhmovcami spoznala pred piatimi rokmi. Mala päťnásť a žila so svojím o päť rokov starším bratom Jurom, ktorý robil čašníka v hoteli Slávia. Bývali v robotníckej kolónii pod Kalváriou v dlhom dome, kde im patrila jedna izba a kuchyňa. Magda chodila šiť vrecia do neďalekého mlyna a spoločne sa pretĺkali životom. Jeden večer sa však Juro domov nevrátil. Bála sa oňho a celú noc takmer nezažmúrila oko, len sa modlila, aby konečne prišiel. Hneď ráno ho začala hľadať, no ako keby sa pod ním zľahla zem. Až okolo obeda začula rozhovor dvoch tetiek, ktoré sa bavili o nejakej havárii včera v noci a vraj tam bol niekto aj mŕtvy a ďalší je v nemocnici. Utekala do nemocnice a modlila sa, aby tým zraneným bol Juro. A on ním skutočne bol. No jej radosť trvala len chvíľu; doktor jej povedal, že Juro má úraz hlavy a pravdepodobne neprežije. Ak má dosť peňazí, môžu sa pokúsiť ho zachrániť, ale nádej je malá. Ak peniaze nemá, má si ho zobrať domov, veď zomrieť môže aj tam. Podarilo sa jej ho previezť, uložila ho do postele a bezradne vybehla von. Vtedy zazrela doktora Böhma, ktorý bol lekárom robotníkov spod Kalvárie a občas chodil za nevládnymi pacientmi. Bez rozmýšľania sa za ním rozbehla a tak dlho ho prosila, až jej doktor sľúbil, že Jura prezrie. A nielenže ho prezrel, on ho pravidelne navštevoval a liečil. Všetko trvalo päť týždňov a Juro sa uzdravil. Takmer presne o rok sa doktor u nich zastavil opäť. Jeho manželka ochorela a hľadal miesto nej zdravotnú sestru. Pri liečení Jura si všimol, že Magda sa veľmi ľahko a rýchlo naučila dávkovať lieky a preväzovať rany, a tak jej ponúkol miesto sestričky. Magda takmer omdlela od radosti. Prestahovala sa do doktorovej vily na Číneši a ešte nikdy jej nebolo tak dobre. V ordinácii si s doktorom výborne rozumela, naučila sa od neho veľmi veľa a ľahšie zákroky už robievala sama. Bola na seba pyšná, no predovšetkým bola doktorovi absolútne vďačná a oddaná. No teraz sa všetko zmenilo. Ten, podľa nej, fantastický človek je menejcenný a jeho vila má patriť jej. Zatiaľ čo on so Sárrou majú žiť v jednej malej izbe, ona má organizovať

večierky pre rôznych gardistov a hajlovačov, v ordinácii má určovať, koho liečiť a koho nie, od pacientov má brať peniaze a... Začal sa jej dvíhať žalúdok. Tento svet nie je normálny.

„Sára, mám byť arizátorkou?“

„Ja neviem, asi áno, otecko s rabínom určite vedia, čo robia. Bojíš sa toho?“

„Bojím, ale o vás. Nechcem, aby sa vám niečo stalo, mám obavy, že urobím nejakú chybu a vy na to doplatíte. Zbláznila by som sa.“

„Ale môžeš nám aj pomôcť, ochrániť nás, rabín to predsa povedal a on vie, čo hovorí. Ja viem, že máš...“

Prerušil ju zvonček z ordinácie.

„Máme pacienta,“ povedala Magda a postavila sa.

„Idem s tebou, sama sa tu zbláznim.“

V ordinácii stálo mladé dievča, prestupovalo z nohy na nohu a bojazlivo pokašľávalo. Na sebe malo červeno-biele šaty, na ktorých žiarila žltá brošňa so zeleným kamienkom uprostred. Doktor sedel pri stole a hrabal sa v papieroch. Pozrel sa na dievča so slovami: „Ako sa voláš?“

„Klára Nováková,“ odpovedala.

„Odkiaľ si?“

„Z Kalvárie, z kolónie.“

Prekvapene na ňu pozrel.

„Nikdy som ťa nevidel a ani meno mi nič nehovorí. Odkedy tam bývaš?“

„Druhý mesiac. Prišli sme z Krupiny. Teda ja a mamička.“

„A otec?“

„Zomrel,“ dievča preľaknuto hľadelo do zeme a doktorovi sa vzdalo, že zazrel slzy.

„Mala si ho rada?“ prívetivo sa jej spýtal.

Smutne zdvihla hlavu a prikývla.

„Súrodenci?“

Začervenala sa.

„Nemám.“

Doktor vstal zo stoličky a pristúpil k nej.

„Mne môžeš povedať pravdu. Ja som ten, čo ti chce pomôcť.“

Neisto naňho pozrela a zase sklonila hlavu.

„Mala som brata, teda mám, no nevie, kde sme.“

Zdvihla hlavu a doktor uvidel v jej očiach bolesť a strach. Asi toho prežila veľa, pomyslel si, no nechcel ju trápiť.

„Čo ťa bolí?“

„Ťažko sa mi dýcha, stále kašlem a občas sa mi točí hlava.“

Ukázal na stoličku.

„Sadni si. Magda, odmeraj jej teplotu.“

Magda sa však nehýbala. Neveriaco pozerala na mladú pacientku, potom pozrela na Sárú a vrtela hlavou. Doktor na ňu pozrel.

„Čo je, Magdi, čo máš zjavenie?“

„Vyzerajú ako sestry, keby mala Klára iný účes, tak si ich môžeme pomýliť.“

Doktor sa jej lepšie prizrel. Čierne vlasy, tmavohnedé oči, rovný nos a úzke pery. Bledšia v tvári, no postavou celkom rovnaké.

„Koľko máš rokov?“ spýtal sa Kláry.

„Pätnásť a pol,“ zahanbene odpovedala.

Zaujímavé, pomyslel si doktor. Pozrel na Sárú. Na prvý pohľad sa podobali, no pri bližšom skúmaní našiel aj rozdiely.

„Sára bude mať sedemnásť, takže dvojčky nie ste. Magduš, zatvoriť pusinu, teplomer do ruky, zdvihnúť zadok a môžeš sa predviesť.“

✱

Koncom augusta štyridsaťštyri slnko ešte páliło, no horúčavy pomaly ustupovali. Rozohriate ulice sálali teplo a šírili rôzne zápachy zo splasikov, ktoré po nich tiekli. Maťo vyšiel z Mestského domu. Pozrel do jasného slnka a rýchlo prešiel do tieňa na druhej strane ulice. Vytiahol z vrecka cigarety, chvíľu zaváhal a vrátil ich späť. Prešiel okolo niekoľkých obchodov, pred tlačiarňami Andrej zastal, nosom sa zhlboka nadýchol a ucítil omamnú vôňu. Niekoľkokrát sa ešte nadýchol, vytiahol cigaretu a zapálil si. Vychutnával si pocit z cigarety, sprevádzaný